

KOMPOST

Strakonický měsíčník o ochraně přírody

červen 2022

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, zdravá výživa, práva zvířat, aktivismus, zdravý životní styl, odborná literatura, přírodní beletrie a poezie...

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně
Základní organizace ČSOP Strakonice

Vážení čtenáři,

prohlubující se sucho letošního jara přineslo kromě jiného i viditelnější pylovou „invazi“ zanechávající charakteristické žlutavé povlaky na vodní hladině i všech hladkých lidmi obhospodařovaných površích. „Nestihnul jsem ani dojet z myčky a už mám od toho svinstva zase celý auto“, zachytil jsem z okna dialog dvou progresivních řidičů. Někdy hodnotíme úskalí přírody s patřičnou nadsázkou, jako jeden z našich kolegů, který ač trpící těžkou fobií z žab, houževnatě vpomáhá alespoň při stavbě dočasných migračních bariér. Z toho rozhovoru ale bylo cítit něco jiného - opravdová zášť. Určitě to není zásadní událost, ani něco, z čeho by měl člověk ztrácet hlavu nebo tah na branku. Jenom to dokáže vždy připomenout, nakolik se většinová společnost vzdálila přirozenému

Z obsahu tohoto čísla:

Květnaté louky opět v rozkvětu.....	2
Jarní tah obojživelníků na šumavských..	2
Nazeleno - o prostředcích drobných.....	3
Národní park Šumava letos ve znamení.	5
Rašelina není v pohodě.....	6
Objevy detektiva Ledňáčka.....	7
Vodní včela.....	7
Zahradničení seniorů v pečovatelském..	8
Večer s dokumentem - 100. díl.....	8
Zahrada na balících slámy.....	10
Červnové zápisky Jirky Wagnera.....	11
David Attenborough má pro nás slova...	11
Soucit s přírodou a zvířaty v hudbě - 6...	13
Objevy detektiva Ledňáčka - odpovědi..	14
Další bezmasá grilovačka.....	15

běhu přírodních událostí kolem nás. I přírodě jako takové a jejím zákonitostem. Naučili jsme se ji vnímat jako něco „tam venku“, co ke svému životu nepotřebujeme, kam si maximálně dojedeme odpočinout, když už máme města plná zuby. Nejen, že k ní nedokážeme přistupovat s respektem jen kvůli její kráse a dokonalosti, přestali jsme navíc chápat i to, že je na ní závislá i naše další existence.

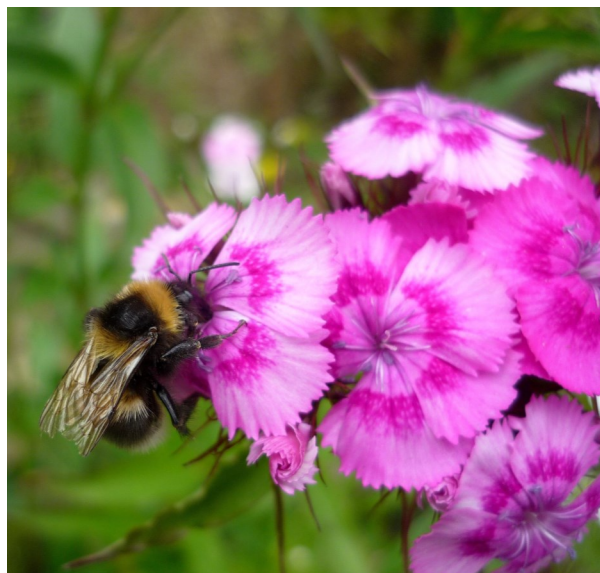

Foto Jiří Wagner

David Attenborough si mohl ve svých 93 letech už dávno užívat zaslouženého odpočinku. Místo toho se pustil do unikátního projektu Život na naší planetě, ze kterého vzešel výborný dokument a stejnojmenná kniha. Nemusíme věřit Grétě, mohou nám z určitého důvodu vadit některé kampaně environmentálních organizací. Koho bychom pak ale měli brát vážně, když ne člověka, který úpadek biodiverzity pozoroval na vlastní oči celý svůj život? I o tomto jedinečném počínu se dočtete v červnovém vydání časopisu. Přejeme příjemný začátek léta, váš Kompost. -jj-

Květnaté louky opět v rozkvětu

Musíme upřímně říci, že založení květnatých ("motýlích") louček na podzim 2020 na dvou místech ve Strakonících pro nás bylo opravdovou školou života. Ano, někdy prostě všechno nevyjde tak, jak si člověk naplánuje, nebo to nevypadá jako na obrázcích z reklamních katalogů. A ano, přiznáváme, že tento projekt možná nedopadl úplně tak, jak si ho někteří představovali. Věci zkrátka chtějí svůj čas a trochu pochopení, že příroda si ještě dokáže sama poručit. Pro nás žádné velké překvapení, stejně jako opětovné poznání, v jak amatérsky-kritickém prostředí se nacházíme. O vandalství nemluvě. Ale to známe i z ostatních měst (v sousedním Písku by mohli vyprávět). Ve Strakonících jsme se přesvědčili o tom, že jakékoli ochranné ohraničení pozemků, které není zalité do betonu, nemá šanci přežít déle než 14 dnů. Dřevěné kůlky jsou přece skvělou zápravou pro venčené psy.

Ale dost bylo fňukání. Strakonické květnaté loučky i navzdory všem uvedeným nepříznivostem opět rozkvetly do krásy. A právě tak trochu navzdory složení osivové směsi předvádějí svůj vlastní scénář, který musí potěšit nejen každého přírodolmce, ale všechny, kteří mají rádi překvapení. Zatímco loni se na počátku léta loučky zbarvily převážně do oranžova záplavou rmenu barviřského, který byl doplněn vlčími máky, chrpami, vikví a řebříčkem (foto viz [zde](#) a přehled zaznamenaných druhů v [Kompostu č. 10/2021](#)), letos se již v polovině května oblékly do bílé optickou dominancí kopretin. Viditelný byl také štírovník růžkatý, který patrně využil další suché sezóny, a dále jsme zaznamenali šalvěj luční, škardu dvouletou, úročník bolhoj, vičenec ligrus,

Modrásek jehlicový, přástevník mátový, foto -jj-

vikev huňatou... (foto viz [zde](#) a [zde](#)). Potěšující byla i přítomnost opylovačů a další hmyzí osádky včetně motýlů, což je jedním z hlavních důvodů takových projektů. Na fotografiích je zachycen modrásek jehlicový na štírovníku a přástevník mátový na své živné rostlině - jitrocelu. Kromě útočiště pro mizející skupiny živočichů představují vzrostlé luční porosty uprostřed města plochy pro zadržování vody/vlhkosti a zlepšování místního mikroklimatu. Rozdíl oproti okolnímu nakrátko střiženému pažitě je patrný hlavně v suchých epizodách roku. Krom toho pozemky esteticky obohacují městské prostředí a jsou i "divočejším" doplňkem populárních městských výsadeb.

Další fytoecnologickou hru s mnoha neznámými můžete sledovat společně s námi na loučkách u Pětikolského jezu a u zastávky MHD "Sídliště" v ul. Švandy dudáka. -jj-

Jarní tah obojživelníků na šumavských lokalitách

Jaro je spjato s tahem obojživelníků za rozmnožováním do rybníků a dalších vodních ploch. Některé z těchto tahových cest bohužel vedou přes frekventované komunikace a migrujícím žabám tak nezbyvá nic jiného, než hrát hru vabank o svůj život s koly projíždějících automobilů.

Nejčastějšími druhy žijícími právě na Šumavě jsou skokan hnědý, ropucha obecná, čolek obecný a čolek horský. Po většinu života žijí suchozemským životem, ale rozmnožování se bez vodních ploch či plošek neobejde. Místo, kde se žabky nebo čolci narodili, si navždy zafixují a sem se také v dospělosti každoročně vrací, aby se sami rozmnožili. A může to být i z mnohakilometrových vzdáleností.

Možností, jak zvýšit šance na úspěšné dokončení jejich mise, je stavba mobilních zábran, které jim brání ve vstupu na silnici. Na několika místech Šumavy se tohoto úkolu zhostili na přelomu března a dubna představitelé Českého svazu ochránců přírody Šumava, zástupci sdružení Šumava domovem a několik dalších nadšenců.

Podél komunikací postavili přibližně půl metru vysoké zábrany, které zastaví lezoucího obojživelníka a navedou ho podél této zábrany do propustku nebo zakopané sběr-

né nádoby. Následně pak minimálně jednou denně (v ranních hodinách) docházelo ke kontrole sběrných nádob, vybírání zachycených obojživelníků a jejich přenesení přes komunikaci k vodní ploše, kde se rozmnožují. Pokud jsou optimální podmínky pro tah, jako je teplo a vlhko, musí se k zábranám častěji.

Takto byly postaveny zábrany u Šumavských Hoštic v celkové délce 530 metrů, u Pivovarského rybníka ve Volarech 300 metrů a 250 metrů u Chlumského rybníka mezi Chlumem a Pěknou.

Na všech třech lokalitách se dokonce stavěly navíc i tzv. „protizábrany“, kdy se pomáhá obojživelníkům vracet se z rybníka po vykladení vajíček zpět přes silnici do krajiny. Zábrany na místě zůstávají až do doby, než tahy skončí. Ty pro tah do rybníka se bourají začátkem května, pro zpětný tah se bourají v druhé polovině května.

Foto Johanka Bláhová

Ročně se takto zachrání stovky obojživelníků, kdy převažují z 99 % ropuchy, zbytek jsou skokani nebo čolci. V loňském roce se u Šumavských Hoštic přeneslo 384 ropuch a skokanů, ve Volarech 2 859 žab a 59 čolků. No a Chlumský rybník odhalil své počty až letos.

V porovnání s níže položenými Strakonickými byl tah šumavských obojživelníků o něco opožděn, výsledky tedy mohly být zveřejněny až nyní. Ve Volarech u Pivovarského rybníka bylo cestou k rozmnožovacímu rybníku zachyceno a přes silnici přeneseno 1383 jedinců ropuchy obecné, 119 čolků obecných a 112 čolků horských. Na bariérách zpětného tahu bylo zaznamenáno 2503 ropuch obecných, 32 skokanů hnědých, 19 čolků obecných a 6 čolků horských. Výrazné rozdíly mezi výsledky tahu do rybníka a z něj napovídají něco o variabilitě migračních cest. Na lokalitě u Šumavských Hoštic bylo směrem k rybníku přeneseno 472 ropuch obecných, směrem od něj pak 180 jedinců stejného druhu. A na třetím úseku, "nové" lokalitě u Chlumského rybníka, bylo k místu rozmnožování přeneseno 603 ropuch obecných, 14 skokanů hnědých, 2 čolci obecní a jeden čolek horský. Na zpáteční cestě pak 487 ropuch obecných a po jednom jedinci čolka obecného a horského.

Pokud byste se chtěli v následující sezóně do činnosti na pomoc migrujícím obojživelníkům zapojit, můžete nás kontaktovat na [facebooku](#) nebo mailu info@csopsumava.cz. Více informací také na webu: www.csopsumava.cz. **Jakub Hromas, ZO ČSOP Šumava; Martin Bláha, Šumava domovem, z.s.**

Překopávky

Nazeleno – o prostředcích drobných ekologických úspor

21. díl - Greenwashing - odpady

Hromadění (prakticky nerozložitelných) odpadů v rámci skládek i volného životního prostředí je bezesporu jedním z nejvýznamnějších a nejviditelnějších globálních ekologických problémů dneška. Na jeho narůstání v současné době má obrovský vliv greenwashing, který se rozpoutal v posledních desetiletích zejména kolem tématu recyklace. Chápání problematiky v širších souvislostech a naši proměnu směrem k méněodpadové společnosti brzdí obrovský lobbying institucí a firem zapojených do odpadového byznysu. Zelená hesla jsou v rámci tohoto odvětví lehce odhalitelná, ale zároveň velmi nebezpečná, protože prohlubují naši pohodlnost a nechotu změnit něco na našem konzumním chování.

Mýtus recyklace

Do vynálezu plastu byla většina lidmi používaných materiálů na přírodní bázi (případně z materiálů, které výrazně neškodily životnímu prostředí). Docházelo tak tedy k víceméně uzavřenému oběhu. Až s rozšířením odolných umělých hmot, jednorázových obalů a nástupu nadspotřeby se začaly nerozložitelné odpady hromadit. Tento stav nejenže trvá, ale akceleruje v současné době. Na vině je kromě bezohledného komerčního chování výrobců a lhostejnosti spotřebitelů také mýtus třídění odpadů a recyklace, který vznikl kvůli možnosti pokračovat v tomto trendu i přes jasné viditelné projevy tohoto neudržitelného způsobu. Firmám, státním institucím i odpadovým subjektům se podařilo přesvědčit společnost, že jediným a dostačujícím článkem v naší péči o odpady je systém jejich třídění. V ČR se této roli ujala společnost EKO-KOM, která přebrala část státních povinností v nakládání s odpady a výměnou za obrovské zisky udržuje neefektivní "recyklační" systém v chodu. Její napojení na konglomerát odpadových,

skládkových a spalovnových společností blokuje faktické změny zejména směrem k předcházení vzniku odpadů (např. zálohované PET lahve) a k cirkulární ekonomice (více o tomto problému se dočtete např. v [tomto výborném článku](#)). Bohužel v dnešním kapitalistickém systému platí, že čím více spotřeby (a tím pádem i více odpadů), tím lépe. Naše svědomí pak uklidňuje pocit, že vhozením obalu do kontejneru správné barvy je o věc postaráno. Prostřednictvím médií a nejrůznějších recyklačních kampaní jsme navíc přesvědčováni o tom, že patříme k celosvětovým rekordmanům v třídění odpadů. Ve skutečnosti třídíme pouze velmi malý podíl celkově vyprodukovaného komunálního odpadu (např. v roce 2018 to bylo jen 16 %

Foto Martin Stolař

skládkách nebo ve spalovnách. Ještě přesnější by bylo hovořit o tzv. downcyklaci, protože ve velké míře vzniká materiál horší kvality. Navíc jsou recyklační postupy většinou velmi energeticky nákladné. Pro recyklaci papíru nejsou v Evropě dostatečné zpracovatelské kapacity. Recyklace skla nebo hliníku je poměrně efektivní, ale energeticky velmi náročná je výroba nové suroviny, muselo by se tedy jednat o víceméně uzavřený cyklus, k čemuž máme ještě hodně daleko. Zatímco se zabýváme komunálním odpadem, odpad z průmyslu představuje vysoké násobky tohoto množství. Ten už ale není tolik na očích a jeho hromadění pokračuje stranou naší pozornosti. Celkové množství odpadů ve všech odvětvích lidské činnosti dál stoupá a závazky k EU o ukončení ukládání odpadů na skládky se zdají být nedosažitelné.

I když se odpadový byznys snaží veškerou vinu sejmut z ramen výrobců, a přehodit ji na hrb zákazníků, musí hlavní úsilí (kromě tlaku na legislativní změny) vycházet z našeho spotřebitelského chování. Měli bychom při každé své nákupní volbě uvažovat v duchu snahy o předcházení vzniku zbytných (zejména jednorázových) odpadů.

Recyklační, recyklovaný, recyklovatelný...

Obalové názvosloví je džunglí nejrůznějších pojmů a symbolů, z nichž se pouze malá část vztahuje k šetrnější alternativě výrobku/obalu. Mnoho značek jsou firmy povinny na obalech uvádět ze zákona, vzhledem k jejich povaze mohou vytvářet dojem ekologičtějšího charakteru výrobku. [Zelený bod](#) je informací o tom, že společnost zaplatila servisní poplatek do národního systému za zpětný odběr obalu (dáno zákonem). [Tříšipkový symbol](#) charakterizuje druh použitého materiálu (dáno zákonem). [Odhazující panáček](#) informuje spotřebitele o povinnosti odhodit obal do koše. Typicky greenwashingovým označením je pojem "recyklovatelný". Jde o nicneřikající označení obalů, že se dají nějakým způsobem recyklovat (což je v podstatě možné u každého z nich, pokud nemluvíme o způsobu, nákladech atd.). Oproti tomu označení "recyklovaný" už vypovídá o tom, že materiál prošel nějakým procesem recyklace. Nejčastěji se můžeme setkat se 100% recyklovaným papírem. Vždy je podstatné ono procentuální upřesnění. Bez konkrétního čísla se může jednat o zanedbatelný podíl recyklované složky. "Znovupoužitelný" obal je poměrně vágní označení možnosti využít jej opakovaně. Vždy záleží na konkrétním materiálu a aplikaci. "Rozložitelný" obal je ve své podstatě úplně každý, jenom s tím drobným detailem, že dost rozhoduje doba a podmínky.

Foto: [mzp.cz](#)

Úskalí "zelenějších" obalů

Společně s naším vyšším environmentálním povědomím zaplavily obchody mnohé "šetrnější" verze obalů. Velká část z nich však představuje pouze snahu výrobců nebo obchodních řetězců navýšit své obraty. Společně útočí na naši dobrou vůli nebo okrajový pocit společenské zodpovědnosti, ale skutečné jádro problému spíše odsouvají.

Bio-, rozložitelné, kompostovatelné plasty. Velká a různorodá rodina novodobých materiálů. Menší část z nich může být skutečně dobře biodegradabilních, u některých hodně záleží na dodržení ideálních

podmínek, některé se mohou (ne)rozkládat jako obyčejné plasty. Každopádně tyto materiály nemůžeme zapojit do recyklace plastů ani do kompostovacího procesu - oba tyto pochody pak významně narušují. Nezbyvá tedy než jejich vhození do komunálního odpadu a to určitě není efektivním řešením situace.

Boom papírových tašek a návrat papírových obalů v některých případech může znamenat úsporu plastového odpadu, není to však ideální cesta vždy. U tašek by mělo být primárním hlediskem jejich možnost znovupoužití. Ekologická stopa výroby papírové tašky může být v některých ohledech i vyšší než u tašky plastové. Pokud ji používáme jednorázově, nejedná se o šetrnější alternativu. Co se týče jednorázových papírových obalů na jídlo (tácky apod.), jde oproti plastům o výhodnější řešení, které ale může odvádět naši pozornost od nutnosti přemýšlet bezodpadově.

Pozor také na rádobyšetrnější vícesložkové obaly - typicky "papírové" kelímky na nápoje, které mohou obsahovat plastovou fólii a znehodnocují tak zbytek vyříděné suroviny.

Symbolickým vítězem soutěže o greenwashingové odpadové heslo je pak [slogan](#) firmy TextilEco a.s. Snaha o spojení ekologického smýšlení s plněním kontejnerů je bizarní i bez ohledu na pozadí textilního průmyslu, který tento stav vyvolal, nebo podnikatelské praktiky této konkrétní firmy.

Internet je přeplněný návody, kterak správně odpady třídit, velmi malá část zdrojů se zabývá tím, že bychom měli především předcházet jejich vzniku. Třídění odpadů je určitě chvályhodná činnost, ale jako řešení rozhodně nedostatečná. -jj-

Národní park Šumava letos ve znamení vody – připojte se?

Každý rok má v Národním parku Šumava svůj symbol, v jehož duchu se konají akce pro veřejnost, vydávají publikace a všeobecně se snažíme zvolené téma představovat jako pro Šumavu důležité, unikátní či pozoruhodné. Všechny tyto definice naplňuje *voda v různých podobách*, ve kterých ji na Šumavě najdeme. Ať jde o krásná a rozsáhlá jarní prameniště plná sytých žlutých blatouchů, chladné a nepřístupně vyhlížející plochy rašelinišť, zachovalé líně meandrující potoky, nebo naopak dravé řeky v hlubokých údolích. Je jen málo míst, kde byste u nás na Šumavě na vodu v nějaké formě nenarazili. Bez vody by Šumava prostě nikdy nemohla být tím, čím je. A možná je to právě voda, která dělá Šumavu místem, k němuž mnoho z nás chová hluboký vztah. Protože kde je voda, tam se stěhuje veškerý život.

Šumava je rovněž velmi důležitou pramennou oblastí. Svou pouť zde započíná naše národní řeka, rodí se zde ale tisíce dalších pramenů, jež se splétají v potoky a řeky se známými jmény – Vydra, Křemelná, Roklanský potok, Otava. Jejich vody jsou často zbarveny do hněda, neboť vytékají z všudypřítomných rašelinišť, pro Šumavu ikonických mokřadů, jež zde zůstaly co by relikt poslední doby ledové. S ustupujícím ledovcem tehdy ustupovala i tundra, ale díky vlhkým podmínkám šumavských plání zde mohla právě v podobě rašelinišť setrvat. Tak se Šumava stala mokřadním pohořím a zároveň obrovskou zásobárnou vody pro okolní krajinu, zvířata i lidi.

Kolem vody se tu točí mnoho zajímavého, co můžeme popisovat, fotit, natáčet a sdílet s lidmi, kteří na Šumavu rádi a pravidelně cestují, nebo se do ní zrovna zamilovávají. Proto letos slavíme **Rok mokřadů** a na letní sezónu připravujeme mokřadní

Foto Lukáš Linhart

exkurze, výstavy, přednášky a poznávací soutěže. Pro nejmenší návštěvníky jsme připravili výukové programy o vodě a rašeliništích a v průběhu sezóny dokonce vyjde nová dětská encyklopedie se spoustou krásných ilustrací a fotografií o vodě v krajině. Celý rok věnovaný mokřadům pak zakončíme premiérou filmového dokumentu, který zmapuje jak časy odvodňování, tak i následné období návratu mokřadů, které započalo krátce po založení Národního parku Šumava.

Kdo by se chtěl s mokřady seznámit opravdu zblízka, může se dokonce zapojit do dobrovolnických akcí, kde se na den stanete součástí revitalizačního týmu a zkusíte si, jak se mokřad obnovuje. Součástí našich „**Dnů pro rašeliniště**“ ale není jen práce. Po-

V červnu a červenci si Vás dovoluujeme pozvat na tyto akce:

10. června – Den pro rašeliniště na Gerlově Huti

25. června – Exkurze do prameniště na Prášílsku

9. – 10. července – Víkend pro rašeliniště na Rybárnách
16. července – Den Národního parku Šumava na Rokytě
23. července – Den pro rašeliniště na Rybárnách
30. července – Den pro rašeliniště na Ovesné

Máte-li zájem se s námi zúčastnit, napište nám na email lukas.linhart@npsumava.cz. Další termíny najdete v kalendáři akcí na webových stránkách life.npsumava.cz. **Lukáš Linhart, Správa Národního parku Šumava**

Rašelina není v pohodě

Ač ji naše prababičky na zahrádkách vůbec nepoužívaly, rašelina se stala v posledních desetiletích běžnou součástí našeho zahradničení. Respektive součástí takřka všech komerčních substrátů používaných k pěstování. Ani není příliš divu, protože má mnoho specifických vlastností. Především je lehká a vzdušná (vylehčuje substrát) a zároveň extrémně nasáková (nemusíme tolik zalévat). Díky svému nízkému pH pomáhá blokovat rozvoj mnoha patogenů, ale její kyselost využijeme pouze u několika málo druhů, které ji tolerují nebo přímo vyžadují (borůvky, vřesy, rododendrony...). Ze stejného důvodu tvoří rašelina pouze příměs běžně dostupných substrátů, ale zato téměř všech. Na druhou stranu je rašelina velmi chudá na využitelné živiny, proto má především "plnicí" funkci.

Tato surovina má však také mnoho výrazně negativních environmentálních souvislostí, kvůli kterým bychom měli od jejího používání ustoupit a pokusit se ji na našich zahrádkách nahradit něčím jiným. Rašelina vzniká v mokřadních rašeliništích několik tisíců let. Přirůstá rychlostí cca 1 mm ročně. Vytěžená rašeliniště vyžadují vhodné podmínky k obnovení rašelinných procesů. Rašelina v sobě váže obrovská kvanta CO₂ (její nynější celosvětové zásoby asi takové množství, které odpovídá 55násobku množství CO₂ lidmi vypuštěného každoročně do atmosféry - viz [zde](#)). Z některých zdrojů vyplývá, že rašeliniště jsou dokonce významnějším zásobníkem uhlíku než světové lesy. I když je doba obnovy o několik řádů nižší než např. u černého uhlí, můžeme v této souvislosti o rašelině hovořit jakožto o fosilním zdroji. Rašelina v průběhu svého využití uvolňuje CO₂ do atmosféry. Většina evropských nalezišť dosahuje stáří kolem 10 000 let, zdecimovat je můžeme v průběhu několika málo budoucích generací.

Těžba rašeliny v Irsku, foto Kevin Foy

Příspěvek využívání rašeliny ke globální změně klimatu však tkví ještě v něčem jiném. Rašeliniště jsou hodnotné mokřadní biotopy, které na sebe nevážou pouze cenná společenstva rostlin a živočichů, ale také významné množství vody.

Přispívají tak ke zmírnění výkyvů počasí, podpoře malého vodního cyklu, ochraně krajiny proti povodním i suchu a k jejímu ochlazení. Zmínit musíme také uhlíkovou stopu dobývání rašeliny, jejího zpracování, dovozu a další distribuce.

Rašelina se okrajově využívá jako palivo, případně stelivo, ale většina světové produkce (91 %) směřuje právě do zahradnických substrátů. Kromě běžných pytlovaných směsí je také součástí substrátů hrnkovaných a kontejnerovaných rostlin. Ve velkém měřítku se začíná využívat i přímo v zemědělství. I když rašeliniště svou rozlohou pokrývají 2 % zemské souše, zásoby rašeliny nejsou nekonečné a rychle se ztenčují.

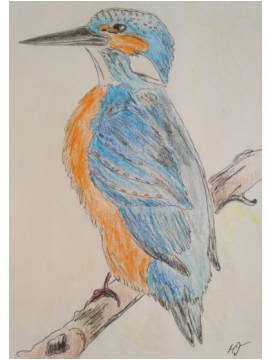
Jak se tedy obejít na zahrádce bez ní? Pokud jste konzervativnějším zahradníkem a trváte na používání kupovaných směsí, zkuste zadat do vyhledávače "zahradnický substrát bez rašeliny". Osobně si však myslím, že tyto náklady jsou tak trochu nadbytečné. Navíc se v alternativních substrátech mohou vyskytnout další problematické suroviny se závažnými environmentálními dopady (kokosová drť, vulkanické horniny...). Jako u mnoho jiného zde platí - pojďme se navrátit k tomu, co nám příroda ukazuje odjakživa. Ano, mám na mysli kompostování, mulčování a jiné způsoby obohacování půd o organickou složku. S trochou snahy si můžeme vytvořit substrát kvalitnější a nebude nás to stát skoro nic. Onu odlehčovací vododržnou komponentu vytvoříme pomocí dřevní štěpky nebo přidáním lehčího listového kompostu.

Environmentální souvislosti těžby rašeliny, to je v posledních letech hojně diskutované téma. Nejprogresivnějšími zeměmi jsou v tomto směru Německo a Anglie. Řeší se zde omezení používání substrátů s ob-

sahem rašeliny i důsledná rekultivace rašelinišť (více viz [zde](#)). Ano - rašelina má v několika málo zahradnických aplikacích své opodstatnění. Její plošné využívání však nikoli a svědčí spíše o instantním pojetí našeho zahradničení bez ohledu na širší souvislosti. **-jj-**

Objevy detektiva Ledňáčka

O čistotě, která podle starého známého pořekadla znamená půl zdraví, se dozvídají od dospělých i ty nejmenší děti a učí se dvojímu umění: jak se příliš nezamazat a jak se zase očistit. Kdo se nějak poraní, ten se rychle shání po lékárnice, kde je připravený peroxid vodíku nebo něco jiného k dezinfekci. Tím se rána ošetří, aby se nezanítila. Také kočky předvádějí svým mláďatům, jak si olizovat kožiček, slepice probírají zobákem peříčko po peříčku a stejné je to i s dalšími zvířaty a ptáky. Ale co rostliny? Napadlo vás někdy, že infekce škodí i jim? Poznáte to podle toho, jak se snaží co nejrychleji zacelit porušená pletiva a omezit tak vniknutí nákazy. Příroda zkrátka s takovými situacemi počítá.

Co je horší, to jsou nečistoty z lidských vynálezů. Zplodiny, odpady, ale i zbytky hnojiv a jiných látek, které často nejsou ani příliš nápadné, jenomže svou jedovatou povahou škodí těm, kdo je používají, i všem, ke komu se dostanou nedopatřením. Zároveň mají zničující vliv i na celé okolí. Příkladem jsou splašky z polí, které kazí kvalitu vody v rybnících. Nebo výfukové plyny, přísady v potravinách, kouř z komínů... Detektiv Ledňáček bydlí u řeky Otavy, která je na tom ještě pořád jakžtakž dobře, ale přál by příznivé prostředí všem. Teď už se mezi lidmi hodně mluví o tom, že budeme muset přejít na jiné zdroje energie, změnit způsob hospodaření, žít střídmeji, zkrátka brát konečně ohled na zdraví nás všech, kdo na Zemi žijeme. Teď jen, aby se co nejdřív přešlo od slov k činům.

Jak je to tentokrát s otázkami?

- Pro dospělé: V dnešní době, plné nejrůznějších lákadel, je těžké dávat dětem dobrý příklad ve střídmosti - učit je, aby to nepřeháněly s jídlem, odpočinkem, novými a novými věcmi a zábavami. A přitom právě tohle je pro ochranu přírody mimořádně důležité. Současně to přispívá k větší kázni a trpělivosti. Víte o tom, že se na tohle pamatovalo ve výchově už za časů velkého učitele národů Jana Amose Komenského? Četli jste například jeho zásadní dílo „Informatorium školy mateřské“?
- Pro rodiče vědecky založených školáků: Někteří z vás se možná bojí pouštět děti do přírody, aby se jim tam něco nestalo. Doma se to zdá bezpečnější. A přitom platí, že trocha nepohodlí a venkovské špíny přispívá k otužilosti organismu. Nesmí se to ani přehánět, ani podcenit. Podobně jako sportem sílí svaly, je možné trénovat i imunitu. V krajině nebo na zahrádkách se navíc dají najít léčivé byliny. Víte například, z které rostliny se vyrábějí kapky pro podporu odolnosti organismu?
- Pro rodiny s batolaty: Znáte básničku „Rybíčka“, v které mluví rybka s žabkou o čistotě? A víte, kdo ji napsal?

Odpovědi najdete na straně 13. **-ah-**

Vodní včela

Vodní včela se říká ploštici boduli obecné (*Ilyocoris cimicoides*). Je docela velká (měří až 1,5 cm), ale menší než spleštlule blátivá. Také nemá žádnou dýchací trubičku a vzduch sbírá pod polokrovky. Je výborný plavec a na rozdíl od znakoplavky plave hřbetem vzhůru. Dva páry zadních končetin jsou plovací, s dlouhými hustými štětini. Tvarem těla připomíná brouky potápníky. Od nich se liší bodavě savým ústním ústrojím, potápníci mají ústní ústrojí kousací. Dospělci nebo nymfy druhé generace přezimují ve vodě nebo na souši, v dubnu a květnu klade samička vajíčka do listů a stonků vodních rostlin. Loví různé vodní živočichy (hmyz a jeho larvy, plže, pulce, rybí potěr apod.). K lovu může použít také přední zesílené tzv. loupeživé nohy. Většina dospělců má zkrácená křídla a redukovanou létací svalovinu, nicméně v populacích se objevují i dlouhokřídli létající jedinci, kteří dokážou osídlit nové vodní plochy. Kromě toho jsou bodule schopné též kratších nočních migrací pěšky po souši. Bodule obecná osídluje rybníky, pomalu tekoucí řeky, tůně, příkopy s vodou, přičemž preferuje místa s dostatkem vodní vegetace. Fotografie je z 14. 4. 2022 z břehu Velkého zahorčického rybníka (Zahorčičky, okres Plzeň-jih). Jedná se o běžný druh. Její bodnutí v obraně je velmi bolestivé, proto tuto „vodní včelu“ do ruky neberte. **Eva Legátová**

Foto Eva Legátová

Použitá literatura:
RADA, S.: <http://www.naturabohemica.cz/ilyocoris-cimicoides/>
REICHHOLF-RIEHMOVÁ, H.: Hmyz a pavoukovci, Ikar, Praha, 1997.

Zahradničení seniorů v pečovatelském domě ve Vodňanech

Hurá! Sezóna zahradničení byla na pečovatelské službě ve Vodňanech úspěšně zahájena. Oficiálně jsme ji pro seniory zahájili dne 28. dubna, a to vůbec prvním postavením májky. Na našem dvorku jsme si slunný den užívali, a hlavně bez ustání okukovali naši zahrádku. Naším seniorům jsme podali pomocnou ruku nakoupením sudů na dešťovou vodu, velkého vyvýšeného truhlíku na saláty, rajčata, truhlíků na květiny... Senioři v rámci zápalu zahradničení okopali i kus trávníku, kde si zasadili cukety, patizony, přibýly okrasné keře, rostliny, prostě radost pohledět. Co však momentálně dělá největší radost, jsou jahody určené na pěstování v závěsných květináčích. S jakou radostí jsme „přivítali“ první červenou jahodu. Nic naplat, zahrada prostě našim seniorům pomáhá, léčí a uzdravuje.

Bc. Veronika Klucká,
sociální pracovník pečovatelské služby CSP Vodňany

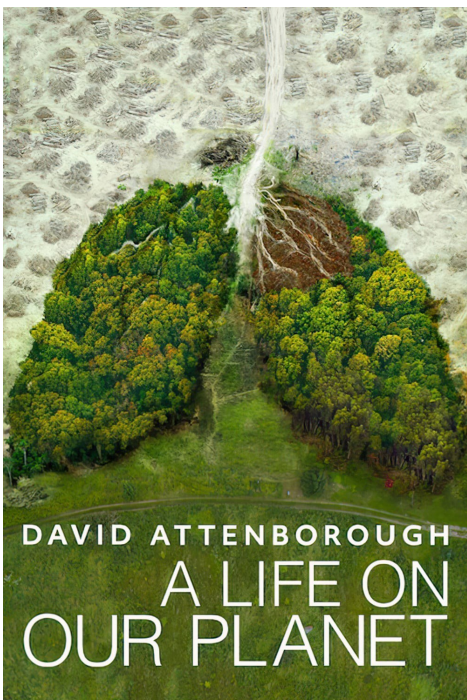

Foto archiv CSP Vodňany

Večer s dokumentem - 100. díl - Život na naší planetě

"Toto je mé svědectví. Příběh globálního úpadku v průběhu jediného života."

Pro sté pokračování seriálu o environmentálních dokumentech jsem zvolil zcela zásadní film výjimečného člověka. Britský přírodovědec a dokumentarista David Attenborough, narozený v roce 1926, v této branži působí od poloviny 20. století. Jako jeden z mála měl možnost na vlastní oči posoudit drastickou proměnu přírodních biotopů za období života člověka, což je z evolučního hlediska prakticky nic. V posledních letech se na základě svých zkušeností zapojil do environmentální osvěty nejen prostřednictvím své filmařské činnosti, ale také několika vystupů na významných celosvětových konferencích. Naléhavost sdělení je v kombinaci s jeho zkušenostmi, reputací a vážeností velmi působivá.

Filmový dokument Život na naší planetě je opravdovým drahokamem v této oblasti. Spojením úchvatného, burčujícího a krutého zároveň vzniká nezapomenutelný zážitek. V rámci environmentální dokumentaristiky jde určitě o samotný vrchol, na kterém se tento počíná ocitá např. po boku filmu HOME a některých dalších. Zároveň můžeme hovořit i o vrcholu tvorby samotného Attenborougha. Jednou z os dokumentu je průřez jeho nejslavnějšími dokumentárními sériemi. Film je však především mementem fundovaného odborníka, a pokud elity z jakýchkoli důvodů nechtějí brát vážně mladší generaci, varování takového charakteru již těžko něco předčí.

Pro silnou symboliku dokumentu si Attenborough vybírá ukrajinské město Pripjať. Snaží se poukázat na to, že v Černobylu šlo o jednu konkrétní katastrofickou událost, avšak skutečná tragédie s globálními následky se odehrává v současné době po celém světě. Za celé období evoluce života na Zemi došlo k pěti tzv. masovým vymíráním, od toho posledního život bujel ve velmi stabilním období nazývaném holocén. Pravidla hry však mění rozmach jednoho úspěšného živočišného druhu - *Homo sapiens*. V současné chvíli dochází k bezprecedentnímu úpadku biodiverzity a ničení přirozených biotopů pouze rozpínáním člověka. Mluví se o šesté extinkci, poprvé v historii způsobené ne zásahem zvenčí nebo přírodním kataklyzmatem, ale činností jediného biologického druhu.

Lidstvo v období několika málo posledních stovek let využívalo přírodní zdroje způsobem, jako by byly neomezené. Tento náhled částečně mění až první obrázky planety z vesmíru, pořízené posádkou Apolla 8. Lidstvo si až nyní uvědomuje, že Země a její zdroje nejsou nevycerpateľné. A že jsme se již vymkli z jejich udržitelného využívání ve stylu např. domorodců Nové Guineje, které měl Attenborough v počátcích své práce ještě možnost střetnout. V 70. letech při natáčení seriálu Život na Zemi však začíná pozorovat, že najít některá volně žijící zvířata je čím dál těžší.

I když jsou všechna svědectví o úbytku přírodní rozmanitosti tíživá, nacházejí se i světlejší okamžiky. Příkladem může být např. celosvětový odpor proti lovu velryb, který z části pomohl změnit náhled společnosti na vytěžování konkrétních složek ekosystémů. Na celkové trajektorii civilizace se toho ale příliš nezměnilo. Ostrov Borneo přišel od roku 1956 do konce století o polovinu svých pralesů vinou naší spotřeby palmového oleje. Mořský rybolov zcela zdecimoval velkou část rybích populací. Korálové útesy odumírají pod tíhou změn oceánů způsobených globálním oteplováním. Do 90. let byly mořské "zásobníky" schopny do velké míry pohlcovat následky spalování fosilních paliv. V současné době již jsou hranice překročeny, planeta začíná ztrácet rovnováhu a změny akcelerují.

"Oprostili jsme se od okolního života na Zemi. Naši predátoři byli vymýceni. Většinu nemocí jsme dostali pod kontrolu. Naučili jsme se produkovat jídlo na objednávku. Už nám nic nestálo v cestě. Nic nás nemohlo zastavit. Leda bychom přestali sami. Zemi jsme dál spotřebovávali, až jsme ji vyčerpali."

Závěrečná část dokumentu obsahuje děsivou vizi blízké budoucnosti - další tání ledovců a permafrostu, požáry, vymizení opylovačů a úpadek zemědělství, celkový rozvrat klimatu a biodiverzity. David Attenborough však nabízí i notnou dávku naděje ztvárněnou do několika velmi konkrétních bodů:

- 1) Obnovení biodiverzity rozšiřováním přísně chráněných území a tzv. rewilding (znovunastolení divočiny) ve vhodných oblastech
- 2) Zastavení populační exploze zejména zvyšováním životní úrovně rozvojových států bez negativních následků na životní prostředí
- 3) Zvyšování podílu čistějších zdrojů energie
- 4) Udržitelný rybolov spojený s rozšiřováním mořských rezervací, které by obnovovaly rybí populace
- 5) Redukce ploch intenzivně zemědělsky využívaných, proměna stravovacích návyků směrem k rostlinné stravě
- 6) Zastavení odlesňování a obnova přirozených lesů (viz např. projekty na Kostarice)

Attenborough rozhodně nevnímá své svědectví jako fatální, stále ještě věří, že lidstvo dokáže své schopnosti využít k odvrácení katastrofy. "Abychom tu mohli žít i nadále, potřebujeme víc než inteligenci. Potřebujeme moudrost."

Zveřejnění dokumentu Život na planetě bylo doprovázeno vydáním stejnojmenné knihy, o které pojednává článek na str. 11. Obojí je velmi silný zážitek. Dokument je možné zhlédnout např. [zde](#). -jj-

Pozvánky - červen 2022

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně zve:

Farmářské trhy Strakonice

pátek 3. a 17. 6., 13-17 hod., Velké náměstí pod radnicí

Pokračuje další sezóna farmářských trhů. Přijďte si doplnit zásobu čerstvé zeleniny, sazenic a farmářských potravin. Vybírat budete moct také z nabídky občerstvení a rukodělných výrobků. Bližší informace a seznamy přihlášených prodejců na webu: <http://farmarsketrhy.strakonice.eu/>. Pořádá Ekoporadna při ŠK ve spolupráci s Městem Strakonice. Kontakt: Jan Juráš, jan.juras@knih-st.cz, 721 658 244. -jj-

Pobočka ŠK Za Parkem zve:

Úterní zastavení

ÚT 7. 6. : Setkání s literaturou, např. s dílem **Petra Petříčka, Jiřího Wagnera** a jiných tvůrců haiku. Od 16:30, pobočka Za Parkem.

Mezigenerační klub PARK

NE 12. 6., PO 13. 6.: Poznávání. Aktivní odpočinek. Ruční práce. Knížky. Podle možností a chuti pobyt buď v knihovně, nebo venku. Sraz 2. neděli v měsíci v 18:00 a následující pondělí v 10:00 před pobočkou ŠK Za Parkem.

Historické sklo z Lenory a okolí

ÚT 14. 6.: MUDr. **Lubomír Šmrha** a Ing. **Josef Pecka** – přednáška s promítáním. Od 17:00 ve společenském sále ŠK na III. hradním nádvoří.

Přírodovědný výlet do okolí Zlivi

SO 18. 6.: Sraz v 7:55 před nádražím ČD, v 8:09 odjezd vlakem do Zlivi (příjezd v 8:56). Půjdeme cca 10 km po zpevněných cestách kolem Bezdrevu a do alejí, kde se vyskytují vzácné druhy brouků. Návrat vla-

kem z Hluboké nad Vltavou v 14:49, v 16:54 nebo některým z pozdějších spojů. Trasu i program lze po dohodě přizpůsobit podle počasí apod. Více na pobočce Za Parkem a na www.csop-strakonice.net.

Ledňáčci

Schůzky rodin se zájmem o přírodu, tradice a lidové hry. Pro děti všeho věku (i v kočárku) s rodiči, prarodiči apod. Přicházet mohou i dospělí bez dětí nebo starší školáci bez dospělých. Pomoc při vedení programu je vítaná, ale není nutná. Chodit lze i nepravidelně. Sraz v 16:00 před zámekem u vývěsky ŠK. **PÁ 3. 6.: objednáme některé z našich ptačích budek, 17. 6. se ohlédneme za uplynulým školním rokem a za našimi přírodními zážitky.** Info pobočka ŠK Za Parkem nebo Monika Tůmová (602 361 321 – formou sms).

Výstavky

Výstavka květin a větviček na určování (nejen s pomocí knih, ale i s možností konzultace) – v půjčovně ŠK Za Parkem. Pokračují i dlouhodobé akce – **Místa s přírodními zajímavostmi, Nejlepší knihy.**

Bližší informace:

Pobočka Šmidingerovy knihovny Za Parkem, Husova č. 380, Strakonice. Otevřeno PO a ČT 13–18, ST 8–12 hod. Kontakt: 380 422 720, hrdlickova@knih-st.cz. -ah-

Drobné smetí

Čtyři jihočeské rybníky se staly přírodními památkami

Všechny lokality se nacházejí na Jindřichohradecku. Důvodem ochrany jsou vzácné druhy rostlin, ale také společenstva obojživelníků a dalších živočichů. Více se dočtete [zde](#).

Indonésie pozastavila vývoz palmového oleje

Vláda přistoupila k opatření zejména kvůli ochraně domácích spotřebitelů, pro které se stává surovina hůře dostupnou z důvodu převažujícího vývozu a vysokých cen. Více informací viz [zde](#).

Diskuze nad vyhlášením velkoplošných chráněných území

Zatímco boj o vyhlášení národního parku Křivoklátsko stále pokračuje, v Česku možná vznikne zatím rozlohou největší CHKO - Krušné hory. V lokalitě Soutoku by byl oproti tomu vznik velkoplošného chráněného území z několika důvodů kontraproduktivní. Vše shrnul v [zajímavém rozhovoru](#) biolog David Storch.

NP Bavorský les se zvětší a dosáhne 75% bezzásahovosti

Rozloha Národního parku Bavorský les vzroste o více než 600 hektarů. Letos by mělo být dosaženo na třech čtvrtinách rozlohy bezzásahového režimu, který bude souviset zejména s managementem proti kůrovci. Více viz [zde](#). -jj-

Literární okno

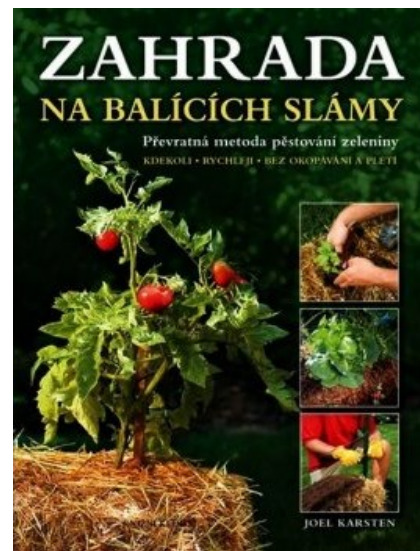
Zahrada na balících slámy - Joel Karsten

Určitě už jste někdy slyšeli o možnosti pěstování brambor v zavadlé posekané trávě a o podobných zahradních zlepšovácích. Američan Joel Karsten propracoval důmyslný systém pěstování takřka veškeré zeleniny i květin v lisovaných slaměných balících a napsal o tom knihu - tu si můžete vypůjčit ve fondu naší knihovny. Je sice napsaná klasicky americkým vychvalujícím způsobem, a i když se na metodě dají najít mnohá "ale", určitě se jedná o zajímavou alternativu k zaužívanému způsobu zahrádkaření.

Hned zkraje je třeba zchladit přehnané emoce. Ano, většina rostlin skutečně dokáže růst na balíku slámy a navíc poskytovat kvalitní výnos plodů, ale samozřejmě to není takhle jednoduché. Předtím, než si představíme výhody a možnosti použití systému, pojďme se podívat na komplikace (nevýhody). Pokud vám tyto výzvy nebudou úplně cizí, určitě o tom zvažujte.

V první řadě - budete potřebovat každoroční zdroj balíků. Ty se po každé sezóně stávají vyžilými a poslouží jako výborný základ pro další kompostování. Ideální bude asi známost v zemědělském podniku. Tím spíš, že pro některé farmáře mohou být balíky spíše přítěží. Lepší variantou jsou ty menší ve tvaru kvádrů, ale účelu dobře poslouží i ty (v Evropě častější) válcové. V balíku je třeba před sadbou nastartovat rozkladný proces - podobný jako při kompostování (přesně je vše popsáno v knize). Jelikož je sláma suchým materiálem bohatým na uhlík, bude potřeba nějaké dusíkaté hnojivo. V knize upřednostňovaná minerální verze je méně akceptovatelná pro ryze přírodní typy zahradičeni. U plodin vysévaných ze semen je nezbytná vrstva zahradnického substrátu. Ten je ve většině případů na bázi rašeliny, což je další environmentální zádrhel. Použití zeminy je zapovězeno z důvodu šíření plevelů a patogenů. I když lisované slaměné balíky díky kapilární vztlakovosti dobře vedou a zadržují vodu, budou přesto potřebovat kvalitní pravidelnou závlahu - nejlepších výsledků pro tento systém je dosahováno děrovanými/prosakovacími hadicemi.

Nyní se pojďme podívat na nezpochybnitelné výhody. S výjimkou založení vyžaduje tento systém výrazně méně práce a času. Jednou z hlavních myšlenek je radikální omezení plevelů (s výjimkou toho, co přilétne vzduchem), chorob a škůdců pocházejících z půdy. Balíky jsou vlastně vyvýšenými záhony se všemi výhodami, dá se do nich navíc sázet i ze stran (často květiny). Protože každý rok použijete nové balíky, nemusíte si lámat hlavu s vhodným střídáním plodin. Zbytkový materiál se hodí k mulčování nebo jej zkompostujete. Pěstování "ve výšce" a možnost jednoduchého zafóliování pomůže v ochraně proti jarním mrazíkům. Celkově teplejší mikroklima a lepší oslunění rostlin prodlužuje vegetační sezónu. Balíky jsou dobře kombinovatelné se systémy nejrůznějších opor pro pnoucí rostliny. V zahradě je můžete rozestavit takřka libovolně a tak lépe využít prostor. Z náradí budete potřebovat jen zahradnickou lopatku, nemusíte nic okopávat, vše zvládnete holýma rukama. Z výhod v knize neuvedených mě ještě napadá ochrana úrody před některými menšími domácími zvířaty. Tak co, jdete do toho? -jj-

Červnové zápisky Jirky Wagnera

O čem červen je? O vlhku a teple. O mladém létu plném síly a bouřek. Vycházející slunce v koruně javoru. Kopretiny, pivoňky. Jasmín ve stínu voní. Zpěvy ptáků u kaple svaté Anny. Květ černého bezu - bílý a léčivý. Jahodové hody. Něžné bramborové květy nenápadně krásy. Než se pořádně setmí, už svítá. Bouřka za Kněží horou. Lijákem zvalené květy. Velká voda. Slunce ve větvích na Podskalí. První maliny. Obracím seno.

Jde-li kdo kam a potká fůru sena, bude mít štěstí.

Foto Jiří Wagner

(zákoutí)

KŘEN JAKO VLONI
tady běloune kvete.
A silně voní.

DNES MÁ ZÁBAVU
i oblak.
V rybníčku se
staví na hlavu.

V ČERVNOVÉ ROSE

travička lehá.
Lehce
je mně i kose.

Z DÁLKY SE KOUKÁM

na bouřkový mrak.
Ticho
patří jen mouchám.

OKNO DO NOCI.

Hvězdy.
Od vůně sena
není pomoci.

David Attenborough má pro nás slova naděje i naléhavého varování

„... Kdyby si každá země stanovila stejné cíle pro zisk, lidi a planetu jako Nový Zéland, nabízela svým obyvatelům stejný životní standard jako Japonsko, přijala by cestu obnovitelné revoluce jako Maroko, starala by se o svá moře jako Palau, pěstovala by rostliny stejně efektivně a udržitelně jako někteří farmáři v Nizozemsku, jedla by maso stejně vzácně jako obyvatelé Indie, podporovala by návrat divočiny jako Kostarika a začleňovala by do svých měst přírodu jako Singapur, mohlo by se celé lidstvo dostat do rovnováhy s přírodou. Musejí se ale zapojit všechny země, přičemž největších změn můžou dosáhnout především ty s největšími dopady...“

Tuhle ukázkou (v překladu Jiřího Petru) jsem jakožto vzorovou a povzbudivou vypsala z knížky **David Attenborougha „Život na naší planetě: Mé svědectví a vize pro budoucnost“** (2021), která vznikla zároveň se stejnojmenným dokumentem (více o něm viz str. 8). Pravda, někdo může říci, že je to čirá utopie. Nebo někdo poukáže na určité zjednodušení, někdo třeba i vyčte autorovi jeho celoživotní využívání moderní techniky a dopravních prostředků... to všechno se jistě děje dost často. Ale tak to bývá vždycky, když se jedná o vybočení ze zajetých kolejí. Lákavější je skoro pro každého zůstat v těch starých a nějak si to ospravedlnit.

Často se mluví o tom, že příroda si přece vždycky nějak poradí. Buď tak, že to není tak zlé a že se jí to povede i bez naší zásluhy, nebo že se nejdříve zbaví nás. Oba tyto pohledy tedy vlastně vycházejí stejně, a sice, že nemá cenu se o něco snažit. Naproti tomu D. Attenborough ve své knížce nezlehčuje ani naše lidské přehmaty, ani naději na naši schopnost je postupně napravit a dát tím přírodě příležitost k regeneraci. A když se daří aspoň něco aspoň někde, je to důkaz, že to jde a že by to mohlo jít i těm, kdo zatím tak daleko nejsou.

Aby k tomu vznikla dostatečná motivace, je potřeba si plně uvědomit hrozící nebezpečí. Příkladem je celosvětová obava o osud velryb, která vedla v roce 1986 k dohodě velrybářských zemí o ukončení lovu: „... *Rozhodnutí samozřejmě nebylo jednomyslné a některé dohady se táhnou dodnes. Každopádně v roce 1994 bylo 50 milionů čtverečních kilometrů Jižního oceánu vyhlášeno mezinárodní velrybí rezervací... a tento důležitý a vlivný faktor ve spleťtém ústrojí oceánu se podařilo obnovit do stavu blízcího se tomu přírodnímu...*“

Přispělo samozřejmě i to, že se dostatečné množství lidí velrybám obdivuje pro jejich zpěv a další mimořádné projevy a přeje si jejich zachování. Ale i kdyby to byli tvorové méně nápadní, svoje místo na planetě mají tak jako tak, stejně jako kterýkoliv jiný živočich a rostlina. Všichni jsou propojeni a navzájem na sobě závisejí. Že si to my lidé dostatečně neuvědomujeme, to na tom nic nemění.

Právě v případě velryb je jejich zásadní úloha dost dobře prozkoumaná a zřetelná. Kromě jiného spočívá v přenášení živin na velké vzdálenosti z míst, kde je jich dostatek (a tak poskytují kytovcům množství potravy) tam, kde dochází k žádoucímu obohacení nehostinného prostředí. Děje se tak prostřednictvím výkalů. A pokud velryba zahyne přirozenou smrtí, tak jak s tím příroda počítala, potom ještě poslouží její obrovské tělo.

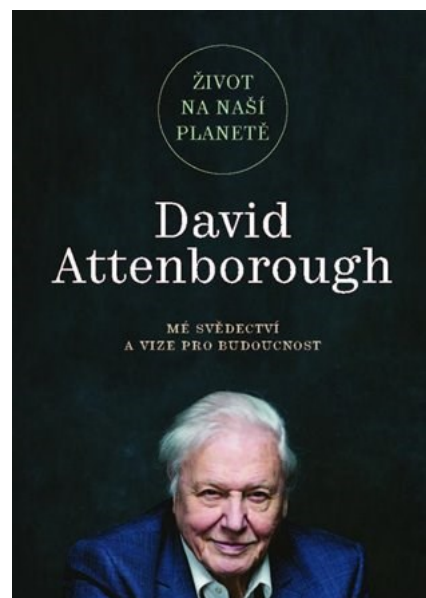
V této souvislosti vyniká i jedna z méně známých a připomínaných, a přitom zásadních rolí ledovců: „... *Naše planeta led potřebuje. Ze spodní strany mořského ledu rostou řasy vyživované slunečními paprsky, které ledem pronikají. Na řasách se pasou drobné rybky a bezobratlí. Ti se pak stávají základem potravních řetězců Arktidy a Antarktidy, které patří k neplodnějším mořským oblastem na světě a poskytují obživu velrybám, medvědům, tučňákům a mnoha dalším druhům ptáků. Z této mrazivé plodnosti profitujeme i my...*“

Podobných informací je knížka plná. Už to samo je cenné, a i když hodně z toho už pokročilejší čtenáři vědí odjinud, zde je to přehledně shrnuto a hlavně potvrzeno očitým svědkem. Ne každého dovedlo jeho povolání na tolik míst, ne každý žil tak dlouho, aby zaznamenal obrovské změny, k nimž za poslední století došlo. A jen výjimečný člověk o tom dokázal ještě i ve věku přesahujícím devadesátku natočit tak výmluvný dokument a napsat přitažlivou a po celém světě se zájmem přijímanou knihu. Doufejme, že záměr autora vyburcovat veřejné mínění se povede a propojí se s dalšími podobnými počiny. Na tom (jinými slovy: na nás) pak bude záležet společenská objednávka pro nové objevy a jejich uvedení do praxe, pro změnu převládajícího životního stylu, pro oblibu těch kterých politiků, pro směr budoucího podnikání, výchovy, vzdělání...

V přírodě je to zařízeno tak, že počáteční překotný růst a zabírání zdrojů ústí buď v kolaps a nový růst (třeba něčeho jiného), nebo v docílení rovnováhy. I my jsme ve stadiu, kdy další růst už možný nebude. A bylo by žádoucí zpomalit a zařídit to tak, abychom se vyskytovali na planetě ve stabilním přiměřeném počtu a aby náš způsob života byl udržitelný. Vynalézaví jsme na to dost a stejně tak připravená je na to i příroda, jen když jí nebudeme v jejích ozdravných mechanismech překážet.

Pokud obnovíme divočinu v mořích, budou znovu bohatá, a to i tam, kde bude jejich využívání pro naše potřeby i nadále povoleno. Právě to se povedlo v Palau a dá se to napodobit i jinde. Podobné dobré příklady známe i ze souše a zkušenost je taková, že je k tomu nutné se soustředit na podporu biodiverzity. Pestrost je základní vlastnost původní přírody a je k regeneraci nutná.

„... *Vytvoření divokých území po celé Zemi by přineslo ztracenou biodiverzitu a biodiverzita by potom začala dělat to, co jí jde nejlépe: stabilizovat planetu...*“ – to zní dobře, ale jak to udělat, když už jsme ta vytipovaná území obsadili my a naše hospodářská zvířata? Měli bychom pak co jíst? David Attenborough si sám na sobě už dříve vyzkoušel přechod na převážně rostlinnou stravu a může potvrdit, že mu nic nechybí, naopak. Podobné je to i s jinými kroky, do kterých se lidem zatím nijak moc nechce, a přitom by z nich měli prospěch i oni sami. Výroba čistější energie by znamenala mimo jiné méně hluku a zplodin, záliba v pozorování příznivých proměn světa by byla velkým dobrodružstvím, zelená města by byla hezčí a bezpečnější... atd. atd.

Je tak těžké se na tohle naladit? David Attenborough ve své knize používá působivé přirovnání: vyzývá k tomu, aby si lidstvo uvědomilo nezralost svého dosavadního počínání a aby se začalo chovat dospěle. Pokud se nám povede právě tohle, povede se i všechno ostatní.

-ah-

Soucit s přírodou a zvířaty v hudbě - 6.

Hardcore (ČR)

Hudební styl hardcore (zkráceně HC) byl již v rámci seriálu zmíněn jakožto přímější a "agresivnější" pokračovatel punku. Vzniká v USA v 80. letech a velmi rychle se šíří i do ostatních částí světa. V tematické a subkulturní rovině jde o určité vymezení vůči punkovému směru, který sám sebe utápí v nihilismu, komercializaci a bohémství a který se do velké míry odklonil i od svých původních myšlenek. Vzniká uvědomlejší odnož, která ještě výrazněji promlouvá do sociálních, politických i ekologických témat. Z tohoto důvodu je pro náš seriál jedním z nejpodstatnějších hudebních žánrů. Svým energičtějším a tvrdším pojetím rychlé kytarové hudby v kombinaci s mnohdy nekompromisní obhajobou slabších a znevýhodňovaných vzniká zvláštní a poutavý kontrast, který je někdy (hlavně ve spojení s tematikou práv zvířat) označován souslovím "síla v soucitu". Hardcoreové písňové texty se velmi často vyjadřují k rasismu, sexismu, konzumerismu, globalismu a samozřejmě k environmentálním a zvířeckoprávním souvislostem. Zatímco punk víceméně pouze provokoval, HC se snaží svůj vzdor proti hlavnímu proudu přetavit v konkrétní činy a výsledky. Hudební lyrika a poselství šířené prostřednictvím hudby jsou pro tuto subkulturu velmi důležité a od hudby neoddelitelné. Často používané je heslo „Hardcore is more than music“ („Hardcore je víc než jen hudba“). Podstatnou je v HC komunitě etika DIY („Do it yourself - Udělej to sám“), která se jednak snaží stírat socio-ekonomické rozdíly, jednak posiluje právo všech na seberealizaci a zároveň oslabuje čistě komerční subjekty a instituce. Symbolem tohoto přístupu jsou například fanziny (amatérská tematická periodika reflektující dění na scéně) nebo nezávislé vydavatelské labely. Samotná HC komunita se snaží udržovat velmi silný princip sounáležitosti, který bourá zažitá stereotypy, odstraňuje jakékoli viditelné i skryté rozdíly a při koncertech díky tomu dochází ke splynutí účinkujících a posluchačů prostřednictvím řady nepsaných pravidel a tanečních prvků. Na druhou stranu ani HC scéně se nevyhnuly novodobé trendy komercializace a virtualizace zejména prostřednictvím sociálních sítí. V hudební rovině dochází k větvení do mnoha dalších subžánrů a jejich fúzování, v myšlenkové rovině pak k odklonu od původních idejí.

V této epizodě proberu některé české interprety. Stranou pro některá z dalších pokračování ponechávám hnutí straight edge, které díky svým dalším specifikům vydá na samostatný díl seriálu. Opět podotýkám, že kvůli velkému množství méně známých nebo regionálních formací bude následující přehled čistě ukázkový.

Hardcore se v českých zemích formuje přímou sousledností s punkovým hnutím ještě před rokem 1989, ale skutečný boom zažívá až v polovině 90. let. Jako kolébky subkultury jsou označovány stejně jako u punku severní Čechy a kromě Prahy a Brna také např. Strakonice nebo Plzeň.

A právě ve Strakonících působí v letech 1987-91 kapela, která je považována za jednu z prvních českých HC formací. V té době údajně vegetariánští Zelení kanibalové, pohybující se ještě na pomezí HC/punku, ve svých několika málo nahraných písničkách reflektují svůj odpor k válce, zabíjení zvířat nebo ničení životního prostředí ([Začátek konce](#)): "*Zmrzačená země umírá v bolestech, na pokraji zhouby, to je začátek konce*". Ve stejné době vzniká kapela Kritická situace, která je dodnes označována za jednu z legend české HC scény. Jejich průlomová stejnojmenná deska [Kritická situace](#) z roku 1993 znamená skutečný převrat a odklon od punkových kořenů směrem k čistokrevnému HC. Je také inspirací pro celou řadu dalších skupin. Velmi silné antimilitaristické postoje se v textech mísí i s problematikou zneužívání zvířat - zejména v protestsongu o koňských dostizích [Hanba vrahům](#).

Další ikonickou a již čistě HC kapelou byla formace Balaclava. Její texty se kromě přímočarosti vyznačují již určitou propracovaností a symbolikou. Svě apokalyptické vize shrnuje např. v písni [Den poté](#):

*"Narodil jsem se den poté, kdy zemřela poslední květina
a narodil jsem se den poté, kdy naposledy vyšlo slunce..."*

Postoj ke zneužívání a konzumaci zvířat se promítl do songu [Brána soucitu](#):

Kapela Kritická situace, foto: [fobiazine.net](#)

*Tolik zbytečného utrpení
a stále nestačí k obrácení svědomí.
Tolik ztracených životů
a stále jsme živi ze smrti.
Nevinnost byla zražena ve jménu tradice.
Brána soucitu – zřeknem se smrti!
Brána soucitu – ukončení bolesti!*

*Kolik jsme schopni obětovat?
Kolik přihlížejících zlomí své sobectví?
Cesta našeho pokroku vede do brány soucitu.
Obrácení zády k šibeničním vrchům - otevíráme bránu soucitu!*

Jedním z formujících členů Balaclavy byl Milan Trachta alias Banán - známá postava české nezávislé HC/punkové scény, textař, frontman několika kapel a propagátor těchto hudebních žánrů i směrem k mainstreamu (např. ve vlastním pořadu rádia Wave). Mezi jeho HC hudební tělesa patřily např. skupiny Hanba nebo I am Pentagon. V obou kapelách připojil k hudbě své poetické, ale výmluvné texty - např. skladba [Maso](#) druhé ze jmenovaných kapel:

*Otázky jsou furt stejny a odpovědi taky
Bolest je pořád bolest a mraky jsou pořád mraky.
Měl jsem to všechno pochopit a zařadit se zpátky
Posvětit všechna ostří, kopance, bití a háky.*

V podobném duchu se vyjadřuje pacovská anglicky tvořící formace Depression island v písni [It can't be life](#) kritizující mléčný a masný průmysl:

HC show, foto -jj-

*Where am I now
I need more space
Please give me back
to my mom*

*I just wanna live
You are nothing more than me
I just want to be free*

*Kde to jsem
Potřebuji víc prostoru
Prosím, vraťte mě zpátky
k mé mámě*

*Chci jenom žít
Nejsi nic víc než já
Chci jenom být volný*

Jedním z témat reflektovaných v rámci HC lyriky je i globalizace. Bez okolků jej shrnula pražská kapela V.O.H. v songu [Pomoc pro moc](#):

*Země třetího světa
zas umírají hlady
Ještě, že jsme tady
víme si s tím rady
Zítřka zas přijdem až k vám*

*rozbijem váš stát
Chcíte na hlad!
Vložíme tam jenom náš
silný kapitál
Zas nebude co žrát!*

...a také strakonická již nehrající formace Conoped v písni [Pod Kilimandžárem](#), kde se mimo jiné zpívá: "Vytěžený doly, uzavřený školy, prázdný lahve od Coca-coly..."

Jednou ze současných kapel, které svůj hudební projev propojují s osobní angažovaností členů, jsou pražští Skywalker. Hudebně se pohybují na pomezí HC a pop-punku; svůj postoj ke zneužívání zvířat vyjádřili songem [Chicken matrix](#).

Na úplný závěr jsem si ponechal přihřátí polívčičky v podobě strakonické punk/HC garážové skupiny Možnost volby, ve které jsem po několik let její existence působil coby textař a zpěvák. Ukázky pocházejí z postapokalyptického songu Měsíc na zemi a ze skladby o zneužívání zvířat Další transport smrti:

*Holé skály, jako by se bály,
další ránu by neustály,
mrtvá hlína, jedovatá špína
a naděje vyhasíná.*

*Šedivé a nevlídné ráno,
ve zbytcích města je psáno,
poselství lidského rodu,
od zrození až k poslednímu bodu.*

*Pláč utichá, když dodýchá,
lásku vykuchá, krev usychá,
rány do ticha a život... a život po stovkách vyprchá.*

*Další transport smrti,
nohy, křídla drtí.
Další transport smrti,
na řetězech škrtí... -jj-*

Listovka

Objevy detektiva Ledňáčka - odpovědi

• J. A Komenský se dovolával střednosti (střídmosti) a kázně velmi naléhavě: „... Základem zdraví a štěstí je střídmost... Jako svrabovitý člověk se nikdy nepřestane škrábat, tak rozkošník nezná konce v rozkošnictví, ctižádnostivec ve ctižádnosti, boháč v hromadění bohatství, poněvadž každá žádostivost je nenasytitelná...“ Nebo:

„Protož v domě, kde děti jsou, převelikého pozoru potřebí, aby se nic proti vytčeným tu ctnostem nedálo, nýbrž střednosti, švárnosti, šetrnosti jedni k druhým, poslušensství, pravdomlunnosti etc. všichni aby ostříhali. A to kdyby šlo plně, jisté jest, že by nemnoho bud' slov k vyučování neb kázně k donucování bylo potřebí...“

(Více viz např. [zde](#)).

- Detektiv Ledňáček má na mysli například echinaceové kapky. Květina jménem Echinacea má český název třapatkovka (dříve třapatka) nachová a pěstuje se pro užitek i pro krásu. Ne každý je o jejich podpůrných schopnostech přesvědčený, ale užívá se běžně a s úspěchem. Je to nenáročná trvalka, péči o ni by zvládly spolu s vámi i vaše děti.

- Báseň „Rybička“, kterou najdeme např. ve výboru „Na výsluní (1992)“, je od Josefa Kožíška (1861-1933). V jeho době byla domovem ryb ještě převážně čistá, voňavá voda. Doufejme, že se časem podobného stavu znovu dopracujeme.

Žába leze do kaluže,
na rybičku repetá:

„Pojď, rybičko, na sluníčko,
podívej se do světa!“

„Já jsem rybka jako šipka,
nechci býti jako ty,
je-li tobě kaluž milá,
já si hledím čistoty.

Sukýnku mám vybílenou,
blýská se mi jako sníh,
koupila ji má matička
za milion stříbrných.“

-ah-

Třapatkovky se pěstují i pro okrasu, foto Marie Jelínkové

Zdraví a strava

Další bezmasá grilovačka

Jak je již dobrým zvykem, bývá každá z úspěšně proběhlých sezón kurzů zdravého vaření zakončena grilovačkou, na které se nejen sejdou všichni účastníci a další zájemci, ale která slouží hlavně ke zbourání jednoho ze silně zakořeněných mýtů - grilovat se dá jenom maso a grilování bez něj přece nemůže být zajímavé a už vůbec ne chutné. Tak přesně tuto představu se snažíme již přes deset let vymýtit. Slouží nám k tomu nepřeborné množství surovin a receptů použitelných jak v klasické kuchyni, tak při správné úpravě i ke grilování (nejlépe na grilovacím kameni). Letos jsme tuto akci nasměřovali na konec května a jako azyl nám posloužil hostinec v Radošovicích. Jako obvykle byla kulinářská show doprovázena vytrvalým deštěm, ale to nás vůbec nerozhodilo. Také proto, že krajina se potýkala s dlouhodobou žízňí a deště bylo opravdu potřeba.

Foto Hana Mlíková

Menu připravené pro více než tři desítky účastníků dáváme níže k dispozici. Obsahovalo širokou škálu surovin a postupů - pracovali jsme s luštěninami, planými rostlinami, alternativami masa a jako tečka se objevil i sladký pokrm, který je pro grilovací úpravu vždy tak trochu exotický. Pokud vám chybí inspirace v kuchyni, odtajnil jsem i aktualizaci kuchařky, kde shromažďujeme recepty připravované v rámci kurzů již od roku 2011. K dispozici je pod [tímto odkazem](#).

Pohankovo-fazolové placky

Ingredience: pohanková lámanka (šálek), červené fazole (šálek), česnek (5-6 stroužků), majoránka (lžice), drcený kmín (lžička), drcený pepř, sůl (lžička pro přípravu pohanky + cca lžička na dochucení), škrob (1/3 šálku), kukuřičná strouhanka (1/2 šálku), rostlinný olej

Postup přípravy: Fazole na několik hodin namočíme, vodu slijeme a v čerstvé uvaříme doměkka. S malým množstvím vody umixujeme a necháme vychladnout. Pohankovou lámanku několik minut povaříme s dvěma šálky osolené vody, necháme pod poklicí

dojít a zcela vychladnout. Vše smícháme se škrobem, kukuřičnou strouhankou, utřeným česnekem a ostatním kořením. Dle chuti dosolíme. Na grilovací kámen nebo pánev klademe menší hroudy směsi a vidličkou rozmačkáme do asi 1 cm silné placky. Opékáme z obou stran dozlatova.

Sójové plátky v droždové marinádě

Ingredience: sójové plátky, sůl, rostlinný olej, čerstvé droždí, sójová omáčka

Postup přípravy: Sójové plátky uvaříme v osolené vodě doměkka a slijeme přebytečnou vodu. Marinádu tvoříme v následujícím poměru: 3 lžíce oleje, 2 kostky droždí, 3 lžíce sójové omáčky - v rozeřtém oleji rozmícháme droždí, přilijeme sójovou omáčku a necháme převařit. Plátky naložíme do vychladlé marinády alespoň na několik hodin. Pečeme z obou stran dozlatova.

Pesto z kopřiv a česnáčku

Ingredience: šálek spařených kopřiv, 1/2 šálku čerstvých listů česnáčku lékařského (alternativně medvědího česneku), slunečnice (1/3 šálku), rostlinný olej (2-3 lžíce), sůl (1/2 lžičky), menší množství vody k rozmixování

Postup přípravy: Slunečnicová semena nadrtíme v mlýnku na mák nebo v sekáčku. Kopřivy spaříme vroucí vodou a slijeme. Vše smícháme s ostatními ingrediencemi a umixujeme. V případě potřeby při mixování přidáme malé množství vody.

Sladké řepáky

Ingredience: červená řepa (střední bulva/šálek), hladká celozrnná pšeničná mouka (1/2 šálku), cukr (1/4 šálku), sůl (větší špetka), hořká víceprocentní čokoláda, rostlinný olej

Postup přípravy: Řepu nastroháme nahrubo, smícháme s cukrem a trochou soli a necháme vypotit. Přimícháme mouku, vytvoříme těsto a v podobě menších placek opékáme dozlatova na grilovacím kameni nebo na pánvi. Před sundáním posypeme nahrubo nastrohanou hořkou čokoládou. -jj-

Ing. Jan Juráš -jj-

Ekoporadna při ŠK, Informační centrum neziskových organizací, Husova 380, Strakonice

Po, St: 7:30 - 16:00, Út, Čt: 12:00 - 16:00,
Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody
Strakonice, Zámek 1

www.csop-strakonice.net

E-mail: posta@csop-strakonice.net

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Alena Hrdličková (-ah-), Jakub Hromas, Martin Bláha, Lukáš Linhart, Veronika Klucká, Jiří Wagner, Eva Legátová

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Jan Juráš

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů

Anticopyright 2022

ŠMIDINGEROVA
KNIHOVNA
STRAKONICE